

U 68/2023 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan unionin ja Japanin välisen talouskumppanuussopimuksen täydentämisestä rajat ylittävää tiedonsiirtoa koskevilla määräyksillä

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle muistio Euroopan unionin ja Japanin välisen talouskumppanuussopimuksen täydentämisestä rajat ylittävää tiedonsiirtoa koskevilla määräyksillä.

Helsingissä 2.11.2023

Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Ville Tavio

Yksikönpäällikkö Ilkka Saarinen

SOPIMUS JAPANIN KANSSA TEHDYN TALOUSKUMPPANUUSSOPIMUKSEN TÄYDENTÄMISESTÄ RAJAT YLITTÄVÄÄ TIEDONSIIRTOA KOSKEVILLA MÄÄRÄYKSILLÄ**1 Tausta ja sopimuksen tavoite**

Euroopan unionin neuvosto valtuutti syyskuun 26. päivänä 2022 komission aloittamaan neuvottelut Japanin kanssa tehdyn ja 1. helmikuuta 2019 voimaan astuneen talouskumppanuussopimuksen (kauppasopimus) täydentämisestä rajat ylittävää tiedonsiirtoa koskevilla määräyksillä. Sopimusneuvottelut aloitettiin lokakuun 24. päivänä 2022.

Neuvoteltavan sopimuksen tavoite on täydentää Japanin kanssa tehdyn kauppasopimuksen lukua kahdeksan (palvelukauppa, sijoitusten vapauttaminen ja sähköinen kauppa) rajat ylittävää tiedonsiirtoa koskevilla määräyksillä. Määräykset, joista neuvotellaan ja jotka sisällytetään Euroopan unionin ja Japanin väliseen kauppasopimukseen, koskevat pelkästään kauppaan liittyvää Euroopan unionin ja Japanin välistä rajat ylittävää tiedonsiirtoa sopimuksen 8.81 artiklan mukaisesti. Mainitussa artiklassa kehoitetaan osapuolia arvioimaan tarvetta sisällyttää sopimukseen tällaiset määräykset. Käytännössä kyse on kahdesta artiklasta.

2 Sopimuksen pääasiallinen sisältö

EU:n ja Japanin välisessä huippukokouksessa heinäkuun 13. päivänä 2023 osapuolet asettivat tavoitteeksi saada neuvottelut valmiiksi tämän vuoden loppuun mennessä, jos neuvotteluille asetetut ehdot täyttyvät. Neuvottelukierroksia on käyty kahdeksan ja neuvotteluissa on lokakuun 2023 alussa edetty siihen vaiheeseen, että tekstistä on päästy yhteisymmärrykseen.

Neuvoteltavalla sopimuksella luodaan EU:n olemassa olevan kauppapoliittisen linjan mukaiset rajat ylittävää tiedonsiirtoa koskevat säännöt EU:n ja Japanin välille. Säännöillä helpotetaan kaupankäyntiä estämällä perusteettomia tiedonsiirron esteitä, samalla säilyttäen EU:n sääntelyn riippumattomuus etenkin henkilötietojen ja yksityisyyden suojan suhteen. Vastaavantyyppisiä määräyksiä on sisällytetty aiemmin muun muassa EU:n ja Iso-Britannian väliseen kauppa- ja yhteistyösopimukseen sekä tuoreimpana EU:n ja Australian väliseen vapaakauppasopimukseen.

Neuvottelutulos vastaa sisällöllisesti asetettuja tavoitteita.

3 Sopimuksen oikeusperusta ja suhde suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteisiin

Sopimusta on neuvoteltu unionin puolesta Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 218 artiklan mukaisessa menettelyssä. Valtioneuvoston alustavan arvion mukaan tavoiteltu sopimus sisältää ainoastaan kauppapoliittikan alaan kuuluvia määräyksiä (SEUT 207.4 artikla, määräenemmistö).

Neuvoston päätös sopimuksen allekirjoittamisesta ei edellytä Euroopan parlamentin kuulemista tai hyväksyntää. Neuvoston päätös sopimuksen tekemisestä edellyttää kuitenkin parlamentin

hyväksyntää SEUT 218 artiklan 6(a) kohdan mukaan. Parlamentille tiedotetaan asiasta menettelyn kaikissa vaiheissa SEUT 218 artiklan 10 mukaisesti.

4 Sopimuksen vaikutukset

Sopimuksen taloudellisia vaikutuksia on vaikea arvioida tarkasti. Digitaalisen kaupan sääntelyn yhdenmukaistaminen myös rajat ylittävän tiedonsiirron osalta Japanin kaltaisen suuren talouskumppanin kanssa lisäisi liiketoimintaympäristön vakautta ja vaikuttaisi siten alueiden väliseen kauppaan myönteisesti. Sopimuksen aikaan saaminen olisi myös strategisesti tärkeää merkittävän ja EU:n kanssa saman arvopohjan sekä yhtä korkean tietosuojan tason jakavan kumppani-maan kanssa.

Sopimuksella ei odoteta olevan suoria vaikutuksia valtion talousarvioon. Tavaroiden viennin ja tuonnin yhteenlasketulla arvolla Japani on Suomen toiseksi tärkein kauppakumppani Aasiassa ja globaalisti (ml. EU-jäsenmaat) sijalla 16. Vastaavasti palveluiden viennin ja tuonnin yhteenlasketussa arvossa Japani on Aasian maista sijalla viisi (globaalisti sijalla 21). Myös Suomen ja Japanin välinen investointisuhde on syvä. Vuonna 2020 suomalaisyrityksillä oli Japanissa 43 tytäryhtiötä, jotka työllistivät noin 2800 henkilöä. Samaan aikaan Suomessa toimi 129 japanilaista tytäryhtiötä, joissa työskenteli yli 10 000 henkilöä.

5 Sopimuksen suhde Suomen lainsäädäntöön, perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksiin

Sopimus tulee tämänhetkisen arvion mukaan sisältämään ainoastaan EU:n yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvia määräyksiä.

Sopimukseen sisältyy EU:n kauppapoliittisen linjan mukainen henkilötietojen suojaan liittyvä kirjaus, jossa todetaan, että osapuolilla säilyy oikeus ottaa käyttöön henkilötietojen ja yksityisyyden suojaa koskevia toimenpiteitä. Henkilötietojen suoja kuuluu lainsäädännön alaan ja on merkityksellistä perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän suojan kannalta. Sen 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Myös EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvataan yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa jokaisen oikeus henkilötietojen suojaan. Sopimuksen soveltamiseen liittyvästä henkilötietojen käsittelystä säädetään tarkemmin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679. Se on EU:n jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa oikeutta, eikä lähtökohtaisesti edellytä sopimuksen soveltamisalalla sitä täydentävää kansallista lainsäädäntöä (ks. PeVL 14/2018 vp). SEUT 16 artiklan mukaisesti tässä yhteydessä myös henkilötietojen suojaa koskeva lainsäädäntö kuuluu unionin toimivaltaan.

6 Ahvenanmaan toimivalta

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 ja 27 §:ssä säädetään valtakunnan ja Ahvenanmaan maakunnan välisestä toimivallanjaosta. Asia kuuluu itsehallintolain 27 § 12 kohdan mukaan valtakunnan toimivaltaan.

Valtioneuvoston arvion mukaan sopimus sisältää ainoastaan unionin toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Näin ollen sopimuksen määräykset eivät vaadi valtakunnassa tai Ahvenanmaalla hyväksymistoimia.

7 Sopimuksen käsittely Euroopan unionin toimielimissä ja muiden jäsenvaltioiden kannat

EU:n kantoja on valmisteltu neuvoston kauppapoliittisessa komiteassa, pääosin sen palvelukauppaa ja investointeja käsittelevässä kokoonpanossa. Neuvottelutilannetta on sivuttu myös ministerineuvostossa (kauppa) sekä Eurooppa-neuvostossa keväällä 2023. Sopimustekstin käsittelyä jatketaan teknisellä tasolla ja kun neuvottelut on päätetty virallisesti poliittisella tasolla (luultavasti lokakuun lopussa), asiasta annetaan neuvoston päätös. Eduskunnan kannan tulisi olla käytettävissä marraskuun alkupuolella.

8 Sopimuksen kansallinen käsittely

Ulkoministeriö on valmistellut asiaa kauppapoliittisen jaoston (EU2) palvelukauppa-alajaostossa yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön, valtiovarainministeriön, maa- ja metsätalousministeriön sekä oikeusministeriön kanssa.

U-kirjelmää on käsitelty kauppapoliittisen jaoston (EU2) kirjallisessa menettelyssä 13.-18.10.2023.

Eduskunnalle on annettu selvityksiä *EU:n ja Japanin välisen talouskumppanuussopimuksen* tekemisestä seuraavasti: Neuvottelujen käynnistäminen (E 137/2012 vp); neuvottelujen eteneminen (UM2014-01610); U kirjelmä (U 24/2016 vp) ja U-jatkokirje (UJ 2/2018).

Rajat ylittävää tiedonsiirtoa koskevien neuvotteluiden osalta on annettu selvitys neuvottelumandaatista (E 97/2022 vp).

9 Sopimuksen allekirjoittaminen ja voimaantulo

Neuvottelutulos on vasta saatu ja sopimuksen allekirjoittamisen ajankohdasta tai voimaantulosta ei ole vielä tietoa.

10 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto kannattaa Japanin kanssa tehdyn kauppasopimuksen täydentämistä rajat ylittävää tiedonsiirtoa koskevilla määräyksillä. Samalla on tärkeää, että sopimus sisältää niitä täydentävät tietosuojaa koskevat määräykset. Kaupan sääntöjen edelleen selkeyttäminen digitaalisen kaupan osalta ja siten EU:n ja Japanin välisten rajat ylittävien tietovirtojen edistäminen parantaisi myös suomalaisten yritysten toimintaedellytyksiä Japanin markkinoilla.

Valtioneuvosto pitää neuvottelutulosta hyvänä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Sovitut määräykset ovat sisällöllisesti linjassa EU:n olemassa olevien ja parhaillaan neuvoteltavina olevien kauppasopimusten vastaavien määräysten kanssa.